



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Exemplorum Libri Tres

Liber Primus Siue Vis Et Virtus Exemplorum, Hoc est, Solatia Et Documenta
- Hæc Moribus, Illa Temporibus Nostris Adhibita

Stengel, Georg

Ingolstadii, Anno M.DC.L.

Caput XXXIX. Exempla, in morte, maximisq[ue]carnificinis etiam
prælatitis cantantum, & Deum laudantium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48162](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48162)

Cap. XXXIX. In tormentis, & ipsâ morte, cantantium exempla. 151
Ita animi viles ululant, cum percutiuntur; fortes inter verbera
Deum benedicunt.

CAPVT XXXIX.

Exempla in morte, maximisq; carnisficinis etiam præ lætitiâ
cantantium, & Deum laudantium.

CYgnus candidum & læti sanguinis animal, naturâ est
Hyæna, torpi & tristi bestia, prorsus contrariâ. Nam,
si multis antiquissimis Scriptoribus hoc damus; ille fu-
neris sui cantator dulcissimas edit voces moriturus; ista, cum fi-
nem vitæ sentit instare, amarissimè plorat. Causam discriminis
huius, Physiци arbitrantur, sanguinis diuersitati tribuendam.
Cum enim Cygno sit dulcis sanguis, ac ad lætitiâ incitans;
Hyæna autem amarus & multo felle infectus, aiunt, vtriusque
animalis sanguine, sub mortem ad intima refugiente, & ad eò ad
ipsum cor confluente, Cygnum quidem ad hilaritatem & cantus,
Hyenam verò ad tristitiâ & ploratus incitari. Quod nam ve-
rum sit, multi dubitant; experientiam similem in acanthide, seu
spino, scio esse certam, qui, cum brumali tempore conticesceret,
ad cantum vexatione fuit adactus, sanguine scilicet ad irritatio-
nem incalescente.

Hæc seu dubia, seu certa in auibus, longè certiora sunt in
hominibus, quorum alij Hyenam, alij Cygnum imitantur. Cum
enim mors peccatorum sit pessima, & sanguis eorum ipse sibi male
sit conscius, ad cor confluit morituris, illudq; velut malleus qui-
dam, pulsat, angit, exedit, ac præ tristitiâ, vitam cum gemitu fu-
gere facit indignantem. Sanctorum verò mors, quia in conspectu Do-
mini est pretiosa, & mens, quasi iuge conuiuium, exultans scit se fe-
cisse, vnde possit sperare, non vnde debeat formidare; idcirco
lætatur sicut qui latantur in messe, sicut exultant victores captâ prædâ,
quando diuidunt spolia. Hac lætitiâ gliscente atq; impellente, ter-
tu Dei, non solum cum Simeone sene è carcere, & corpore mortis
huius in libertatem asserendi Cygneum quid modulantur, sed eti-
am inter ipsa tormentorum monstra, quasi inter conuiuia, diuino
amore ebri; dulcissimè canunt. Quamuis enim iusti, sciunt ta-
men se juberi, vt qui iustus est, justificetur adhuc: cumq; non igno-
rent,

I.

Elisa. lib. 4.
hist. c. 14.

II.

Psal. 33. 22.

Virgil. 12.
Æneid.
Psal. 115. 15.
Prou. 35. 15.

Isa 9. 3.

Luc. 2. 28.
Rom 7. 24.

Apoc. 22. 22.

rent,

Psal. 118. 54.

rent, pessimas tribulationes, optimas esse justificationes, Davidem imitantur dicentem: *Cantabiles mihi erant justificationes tuae.* Igitur non gemunt, sed saepe etiam canunt, cum cruciantur.

III.

Daniel. 3. 51.
Sur. 9. Nou.

Quod non difficile est pulcherrimis exemplis confirmare. Nam, ne repetam elegantissimum illud è fornace Babylonica tricinium, alter Theodorus Martyr toto corpore crebro crebris perforatus ac dilaceratus cantabat: *Benedicam Dominum in omni tempore; tantoque auctiore sono cantabat, quia instar organi, quot plagas, tot fistulas habebat, ipso etiam sanguine ad caelum clamante.*

IV.

Sur. 14. Maij.

Simili modo modos faciebat, cum premeretur Bonifacius. Nam ungulis dirissime excarnificatus iubilabat: *Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, fili Dei.* Scilicet ita laudatur Deus in citharis, quae, ut dixi, percussae suaviter resonant. Nec cymbala audi-

Sur. 11. Febr.

untur, nisi cum concutiuntur; quare etiam S. Saturninus, cum quateretur, durum obiens in martyrio dolorum agonem, aiebat: *Breniter patior; gratias ago; nec agere sufficio. Christe, da sufferentiam. Tibi laus, Tibi decus.* Quae concinnior vox, quae Orphi Musica suavior ad diuinas aures accidere potuisset?

Psal. 150. 4.

Nonne hoc fuit Deum laudare in tympano & chordis & organo? percutiuntur corpora, redduntur taratantara; tenduntur fiduculae, & aguntur gratiae: dumque cor, ceu plectrum, tangunt ungulae, lingua in laudes musicas rumpitur, quasi non cor, sed chorda aliqua tacta fuisset. Scilicet, ut vitium sonat iceta fidelia vitiosa, sic barbiton dum pulsatur, inuitatur, impelliturque ad canendum. Quare Sancti diuinâ laude pleni, dum rumpuntur, laudes fundunt, quas in recessu interiore contiuerunt: sicut testa balsamo plena, allisa ostendit, quod latuit; quod fractior, eò fragrantior: aut in morem vuae, quae pedibus calcata, quanto ipsa nobilior, tanto succum gignit nobiliorem.

V.

S. Basil. orat.
in S. Barlaam.

S. Barlaam, teste D. Basilio, manum thure plenam, igni à carnificibus, ante idolum, impositam (ut si eam ab igne retraham subduceret, thursque in flammam excuteret, idolo sacrificasse videretur) nouus Christianusque Scauola ardentem immotam in igne continuit, altâ lataque voce psallens: *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad proelium, & digitos meos*

meos ad bellum. Nimirum & iste manus digitosque habuerat, ad organum pulsandum eruditos; quamquam non hydraulicum, sed pyrauricum fuit, quo lusit. Nec manum tantum in ignes iniecit sancti cecinerunt: toto corpore in æreum Perilli tormentum, Phalaridisque taurum inclusi fuere Antipas, Eustachius Patri- cius Romanus, Theopiste vxor eius, eiusque filij Agapius & Theo- pistus, ac Pelagia Virgo, qui omnes alacri animo, promptissimis- que pedibus in candentem illam bouis diritatem insiluerunt. Et Antipas quidem immensas Deo gratias referebat; Eustachius au- tem cum vxore filijsque incredibilem præ se ferens lætitiã, cum- que ingenti tripudio subiit non jam Troianum equum Græcus, sed Pharium taurum Romanus Heros: Pelagia denique Tarsensis Virgo suauissimum hymnum illic maximo cum gaudio cecinit, nouoque triumphandi genere mutat bestiam Tyranni animauit, vocalemque fecit, non mugitu, sed concentu.

Ah quid suauiludij nostri hic fecissent, qui vel digito pedis ad lapidem offenso, ex impatientiã, illico in execrabiles bla- sphemias effunduntur? in pace Leones, in prælio cerui: dudum martyres, si jactantia, non constantia ad martyrium exigeretur. Itaque cum minimum quid molestè illis accidit, fortes videri vo- lunt, non cantando, sed blasphemando; atque eò vsque iudicia eorum corrumpuntur, vt fortis & egregij viri esse existiment, non tolerare malum, sed vindicare. At verò, teste D. Ambrosio, *vindicare se non est actus fortitudinis, sed abiectiois & timiditatis. Vincitur ab inimico, non vincit, qui se vindicat.* Immo qui se vindi- cat, ostendit tam fortem non esse, vt possit obliuisci iniuriarum, quod Aristoteles docet, magnanimi esse. *Sicut enim, inquit, de- bilis stomachi est, cibum duriozem non posse concoquere: ita pusillanimi est, verbum duriusculum non posse sustinere.* Quare tales, vti Thomas Morus dicere solebat, *beneficia pulueri, maleficia marmori inscul- punt;* fortes minando, conuiciando, mortales immortalesque; exe- crando, quæ non sunt voces patientiæ. Aliter cantant Christi oscines. Vox ipsa indicat, quid intersit inter coruum & cygnum.

Quid quòd cantando sancti inter cruciatus, eò vsque pro- gressi sunt, vt diuinam patientiam ignorantibus, eos incantare viderentur? De S. Pantaleomone in Actis manuscriptis hæc ha- bentur,

In vita eor.
apud Sur.
tom. 2. 5. & 3.

VI.

S. Ambros.
lib. 1. offic.
c. 36. Aristot.
4. Ethic. c. 3.

VII.

Hæc citat. è
tomo 4. ma-
nuscriptoru

veterum suæ
Bibliotheca
Antonius
Gallonius de
SS. Martyrū
cruciatib. c. 2.

Virgil. Ec-
log. 8.

VIII.

bentur. Et dixerunt ei; jube fieri rotam magnam & tolli in altum montem, & alligari eum super rotam, & dimitti deorsum per montem, ut carnis eius malis pœnis dissipentur, & sic spiritum reddat. Ductus est autem beatissimus Pantaleemon in carcerem donec fabricaretur rota: cumq; facta fuisset, precepit judex, ut nuntiarent Pracones per civitatem, ut congregarentur omnes expectantes perditionem beati Pantaleemonis, & iussit eum adduci. Cùm autem duceretur sanctus Christi Martyr, psallebat Domino in Christo, & tenentes eum ministri ligauerunt eum super rotam; & cùm cœpissent volvere rotam, statim ligatura rupta sunt, & sanctus Martyr stabat incolumis; rota autem currens occidit de gentibus animas occidi dignas. Cantando rumpitur anguis, dixit Poëta: at Martyres cantando rotas ferratas ruperunt, quin & æratas machinas velut vitreas in mille fragmina fecerunt dissilire.

Illustrissimum exemplum est in Menologio de B. Heliodoro Martyre, qui Aureliano Romæ Imperium tenente, & Aëtio in Maghedo ciuitate Pamphiliæ præside, Christum prædicasse delatus est. Inijciuntur illi primùm manus, mox vincula, mox necessitas immolandi. Sed ille in hoc theatro præclarè ostendit, nullam esse Dei violandi necessitatem, dum immolari, quàm immolare maluit. Rapitur ergo in torturam, suspenditur; instat Absyrthi, deartuatur. Inter tantas tormentorum diritates & acerbitates plenus bonâ spe clamabat: *Domine IESU Christe, adiuua me.* Hanc vbi vocem è terris ad cælum misit, mox è cælo remissa est illa: *Ne timeas, tecum enim sum.* Qui ponè astabant cum facibus, cùm & hanc vocem clarè percepissent, & quaternos Angelos tormentorum vim prohibentes haud obscure oculis suis vidissent, Christum & ipsi repente profiteri, Præsidemque intrepidâ exostulatione increpare cœperunt. Mercedis loco, in mare proiecti sunt; tantillo tempore Christiani, & tamen Martyria pati jam docti: in ruborem eorum, qui tot annos in schola Christi, more stupidorum (aut eorum, qui Saturnijs lemis laborant) adhuc modicum pati didicerunt.

IX.

His porrò ad coronam præmissis, Heliodorum Præsides iam accensior fortius voluit exercere. Stabat bos diducto ore, quasi vocem editurus, tantâ arte, quantâ crudelitate ex ære factus.

Ostium

Ostium in latere cauum claudebat ventrem. Hoc referato, iubet prunis impleri, velut ardentibus intestinis, totam cauitatem. Atq; , vt vehementior vis sit, ignes quoq; extra subijcit. Vulcanus in nulla sic furit officina. Discurrunt carnifices; hic carbones aggerit; ille Aquilones sufficit; folles identidem & ventum rapiunt, & vomunt; tantumque spirant flammæ, quantum auræ. Ignescunt tauro oculi, efflant nares incendium, & denique fuliginosa paulò antè bestia tota flammis rubescit, vstura, quidquid tactura. In hanc tam formidandam gehennæ terrestris speciem iniiciendus Christi Martyr, non sudat, non trepidat; sed orat, sed cantat, sed exultat.

O quantum est, Deo posse cōfidere rebus in vltimis! Horret Tyrannus spectaturus, & non horret Heliodus intraturus. Quid verbis opus? intrat, & cantat. Nimirum tam calidæ fuerant eius preces, vt extemplo bouem ignibus scintillantem glacie reddiderint frigidiorum. Expectauerat Præses, vt bos inclusis eiulatus mugiret, sed more hiantis corui deceptus, audit pro mugitu Psalmos diuinos è cauo are, velut è tuba, resonantes. Audit, & accedit, manuque fidem oculorum explorans reperit, taurum tot ignium impensis paulò antè candentem, iam, quasi amissâ vitâ, frigefactum. Ergo virum sanctissimum, quem de miraculo venerari debuisset, agresti odio flagrans de Magicis artibus, per contumeliam increpat. Neque iam cantasse in boue, sed incantasse bouem affirmat, vt flammæ frenum fibulamque iniiceret. Ad quæ, cum breuissimè in hunc modum respondisset Martyr: *Mea magica artes Christus est; censuit cucurbitas lippientem Tyrannum, & ludificandum. Igitur prescribere mihi, inquit, trium dierum tempus, vt mecum ipse cogitem, quid agere debeam.*

Ob hæc verba Præses in spem venit, Heliodori peruertendi. Itaque missionem extemplo dedit. Quâ acceptâ Heliodus clam adijt Deorum fanum; vbi, eo verum Numen venerante, ac precente, idola omnia corruerunt, quasi Dei cultum sustinere non possent. Quod cum Præsidi delatores significassent, amentia incensus duci eum iussit, ac in suspensi caput clauos ignitos defigi. Quos ille pro corolla donatos, tamquam v-

X.

XIX.

XI.

V 2

niones

150 *Cap. XXXIX. In tormentis, & ipsa morte, cantantium exempla.*
niones suscepit, capitis ornamentum, non cruciamentum fore
arbitratus. Iudex ergo animaduertens, Martyrem nec multitudine,
nec varietate tormentorum superari, ad urbem Athalensium eum ex oculis censuit amouendum. Ibi noua certamina
fuere ineunda. Siquidem Christum identidem laudans confitensque,
sartagini feruenti est iniectus. Sed non minus, quam in boue,
illæsus permansit: nec illæsus tantum, sed stans, orans,
Deum benedicens, alacritate suâ, qui spectatum confluerant,
ad Christum attraxit, dicentes: *Verè magnus est Deus Christiano-*
rum.

XII.

Hac re perterritus Præses, veritusque ne eum vi è vinculis
liberarent, mandauit, vt in urbem Maghedo reduceretur, quem
milites, vbique nunc orantem, nunc psallentem, & vias lætitiæ
cantibus implentem reduxerunt. Ibi iterum, iterumque, &
Christum, & eius diuinitatem occinenti Præses iussit linguam ab
ima radice excidi, pendulumque duabus totis horis acerbissime
cædi, atque ita loris taureisque acceptum, campo iniecto,
extra ciuitatem trahi. Ibi ergo, vt videas facilem esse linguæ
aliorumque pro Deo membrorum iacturam, Cygnus iste coronidem
agoni suo impositurus, absque linguæ pleetro, rursus vocalissime
cecinit, manuque signo dato, constitit ad prædicandum. Ita
diuinas laudes vsque ad extremum spiritum perpetuus, obtruncatus
caput reliquit, vt ad nobilium caput, cuius ipse membrum
erat, tot suppliciorum victor euolaret.

XIII.

Ad huius tantas laudes nihil quod addatur superest, nisi,
vt imitemur, & tanta præconia factis confirmemus. Quod si ij
non sumus, quos Deus tanto certamine dignos iudicet, at saltem
hæc talia, cum illis, quæ nos tulimus, comparemus, aut
animum ad talia armemus. Sat multa tulit, qui ferre sat multa
voluit: immo qui vel erga inimicum suum patiens esse didicit,
Cuius patientiæ hos sex gradus ponit S. Augustinus. 1. Nolle
lædere aliquem. 2. Si læsus sit, velle lædere tantum, quantum
quis læsus est, non amplius. 3. Minus velle lædere, quam læsus
sit. 4. Nolle lædere, licet læsus sit. 5. Si læsus sit, paratum
se exhibere, vt amplius lædatur. 6. Gradus perfectissimus est, si
læsus lædenti benefaciat, & subueniat. Ex his penultimum gradum

S. August. lib
1. de term.
Domini in
monte c. 33
& 134.

dum qui habet, voto fit Martyr, qui nequit Martyr esse facto. Quòd si etiam gradum sexum conscendit, vt malefacienti benefaciat, iam cum S. Heliodoro Deum in Martyrijs laudat, & cantat.

Non possum hîc omittere alium diuinum, inter inaudita tormenta, psaltem, Artemium Martyrem, de quo hæc in rebus eius gestis verbatim habentur. *Hæc cum audisset Iulianus, & esset animus eius repletus irâ; accersit lapidas & dixit eis: videtis hanc petram? (ostendens quamdam præruptam ex aduerso theatri) eam in duas partes diuidite: & cum alteram partem supinam in terris deiceritis, desuper eam maleficum hunc extendite, alterâq; parte cum impetu ipsum cooperite; vt is medius interceptus, simul carnes habeat & ossa corrupta; & factis ipsis discat, cuius resistat, & Dei sui fruatur auxilio. Eo verò facto, dicto citius, & sancto in medys petris intercepto, tanta erat vis, qua eum premebat, vt cum eius ossa confringerentur, quidam sonus & fragor à multis exaudiretur. Disrupta enim sunt omnia, que erant intra ipsum, & contrita sunt omnes compages eius ossium; & oculi excefferunt è sede propria. Sed quamuis esset ad hanc adductus necessitatem, non neglexit tamen ad Deum canere: psallebat enim in petra dicens: Exaltasti me, & deduxisti me, quoniam factus es spes mea, turris virtutis à facie inimici: statuisti supra petram pedes meos, & direxisti gressus meos. Accipe ergo, fili Dei unigenite, spiritum meum, & ne concludas me in manus inimicorum.*

Sic ergo cum in medio petrarum totum diem & noctem mansisset martyr, insit sceleratus Iulianus disungi petras, eum penitus interyisse, & nullâ spiritus partem esse ei relictam, præ illo nimio onere, arbitrans. Ille autem amotus à petris egressus est, incedens, & suis vrens pedibus. Reuera miraculum maximè admirandum! Homo nudus, cui egressi quidem erant oculi, ossa contrita, membra, & carnes petrarum complicatione compressa, eius autem intestina omnia miserè effluxerant, is (nouum & alienum spectaculum!) ambulabat & diserebat, & loquebatur aduersus Tyrannum. Vnde is quoque stupore afficiebatur. Nempe quia vel nolens videbat, Christi onus esse leue; cum Artemio, veluti Encelado alicui, totus mons impositus nihil nocuisset: immò cum nocuisset ad prodigium vsque. Quippe comminutis frustatim ossibus, & carne in pulmenti modum confusa,

XIV.

Metaphrastes
apud Sur.
Tom. 5.

XV.

158 Cap. XXXIX. In tormentis, & ipsâ morte, cantantium exempla.
effusisque & oculis, & intestinis, ambulabat, videbat, loquebatur, non humanis, sed diuinis viribus vegetatus.

XVI.

Sed & ipsa alacritas patiendi, doloris magnitudinem minuebat, manumque quodammodo porrigebat Deo succurrenti; promptis merito promptius opitulatur, reluctantes autem fortius subigit, ut patientiam discant. Quare sicut heroës isti justificationes Dei cantabiles esse censuerunt, & sibi met ipsis, inter atrocissima supplicia, pœna cecinerunt; ita qui Deum neque ut Patrem amant, neque ut Dominum verentur, nihil illius causa ferendum existimant, tantumque abest, ut aduersi aliquid patientes laudem diuinam canant, aut præ lætitia exultent, ut potius in impatientiam dati (utinam non etiam in desperationem!) præ ira exiliant, ringantur, impia, scelerosa, sacrilega loquantur, homines Deosque accusent, superos inferosque lacestant, & Diris omnibus deuoeant. Denique multos, pro dolor, audimus, qui pestem sibi mortemque optent; nec paucos, qui sibi ipsis animam ferro, laqueo, Oeno, Danubioue e corpore in Acheruntem præcipitent.

XVII.

Quid est hoc aliud, quam in cælum spũere, & se ipsum foedare? aut lapidem sursum versus proijcere in caput relapsurum? aut duplicare pœnas? atque eos, quos patientia nostra ad Deum amandum inuitare oporteret, impatientia & furore in diuersam cogitationem inducere? ut opinentur, eorum religionem quoque sinceram non esse, quorum vident constantiam deficere. Ut enim magni facit religionem qui illius causâ magna facere, magnaque pati lætatur; ita vili videtur illam pendere, qui, tamquam Catholicus, spoliatus, vexatus, percussus, cum Deo gratias agere, & laudes canere deberet, execrationes serit, quibus non Angeli tantum, sed etiam ipsi aduersarij offenduntur, & nomen Domini blasphematur. *Quomodo non esset absurdum, ait S. Chrysostomus, quod cum cali gloriam Dei enarrent, tu, cuius gratiâ cali facti sunt, talia facis, unde blasphemetur propter te, qui fecit te Deus? atque idem non solum is, qui Deum blasphemat, sed & tu ipse supplicio redderis obnoxius. Neque enim cali Deum per vocem aliquam emissam laudant, sed per eos, quos aspectu suo ad laudandum Deum promouent; & tamen ipsi narrare gloriam Dei dicuntur: sic & qui vitam exhibent suspicendam.*

S. Chrysof.
hom. 18. ad
Rom.

spiciendam, etiam si taceant, Deum tamen glorificant, dum propter eos alij ipsum glorificant; non enim tantum admirandum, & suspiciendum est per calum, quantum per vitam puram, quantum per eum qui caelum imitatur, cuius rotatione agitationeque antiqui nonnulli existimauerunt, pulcherrimum concentum edi. Sancti enim agitati, rotati & rotis alligati, cecinerunt: degeneres autem, ut ex voce agnoscantur, percussi solent ululare; & non jam cum Cygno triumphum, sed cum Hyæna lessum in morte meditantur.

Cic. in somnio Scipion.

Quare quod superstitiosè scribitur de herba, quæ à Chaldeis Aquilaris, à Latinis Chelidonia dicitur, eam capiti hominis ægrotantis impositam, illà vi pollere, ut si sit ex eo morbo moriturus, statim incipiat altà voce canere; sin victurus, in lachrymas erumpat: hoc de Sanctis potest cum veritate dici: victuri fient; sciunt enim vitam hominis esse lachrymis dignam, & beatos fore, qui lugent: morituri autem cantant; quia in proximo est, ut consolatione perfundantur. Væ qui in vitâ rident, flebunt enim morituri.

XVIII. In lib. 1. de virtut. herba qui Alberto Magno falso ascribitur.

CAPVT XL.

Feminarum fortiter hilariterq; cruciatu sustinentium exempla.

HTSI duo illa nos maximè mouent, similitudo & exemplum, teste Tullio; refert tamen multum ad vim exempli, vnde petatur. Qua de causa multi, Megarensium instar, neque tertij, neque quarti, nempe non admodum mentis generosa haud magnoperè senserunt, à viris se vinci; illi tamen ipsi, vbi feminarum sibi virtutes anteferri intellexerunt, & Ennianum illud de se dici audierunt:

I. Cic. 3. de orat.

*Vos etenim iuuenes animos garitis muliebres,
Illaq; Virgo viri,*

Incredibiliter sunt extimulati, ut sese viros ostenderent. Feminarum igitur quoque exempla promamus, ut & hic sexus sciat se exemplis non carere; & effeminati qui esse volunt, feminas fortes imitentur.

Sed